

УДК 81'1:82-92:070

АТРИБУТИВНІ АКТУАЛІЗАТОРИ ДОНЦОВСЬКОГО КОНЦЕПТУ «ДЕРЖАВА»

Людмила Супрун

*Національний університет «Острозька академія»,
вул. Семінарська, 2, 35800, м. Острог, Україна,
e-mail: lvsuprun@ukr.net*

Розглянуто профільний у мовній ментальності Дмитра Донцова концепт «держава» як комплекс субконцептів, продукованих з участю ад'єктивних дериватів номінанта «держава». Концепт «держава» актуалізують у дискурсі ЛНВ («Вістника») ад'єктивні концептзмінні, як «загальнодержавний», «проти державницький», «наддержавний», «правнодержавний», «самодержавний», «рабськодержавний», «державно-адміністративний», «державницько-будівницький», «державно-революційний», «недержавний».

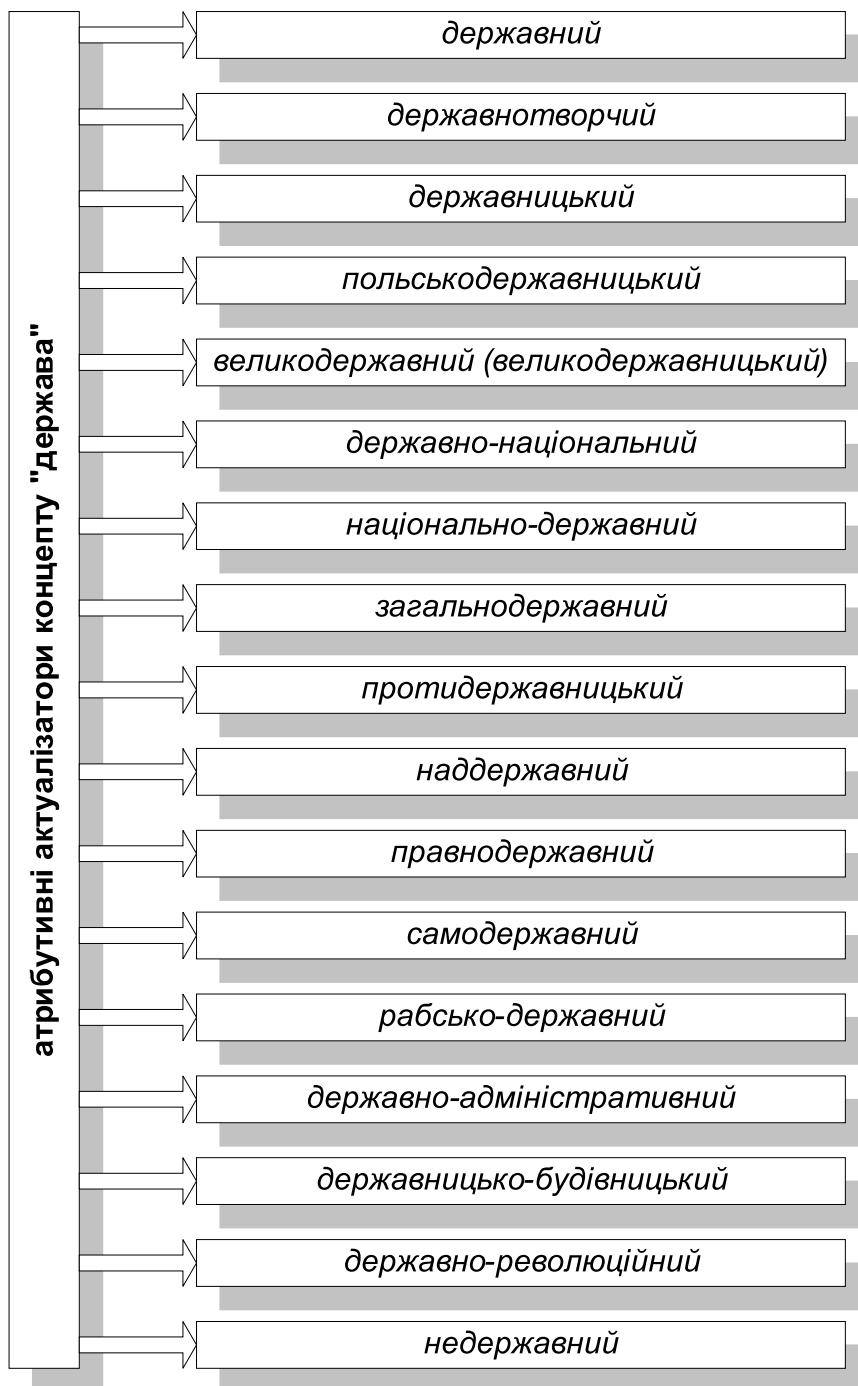
Вербалізація концепту «держава» підпорядкована концепції виходу з перманентної національної кризи українства. Серед засобів вербалізації донцовського концепту «держава» одне з домінантних місць займають численні ад'єктивні деривати прямого номінанта концепту.

Ключові слова: концепт «держава», вісниківський дискурс, Д. Донцов, кваліфікатив.

Вісниківська комунікаційна система позиціонує Д. Донцова як теоретика української державності, носія ідеї безкомпромісного самостійництва. Ця тема досить виразно артикульована у працях таких дослідників, як Р. Безмертний, М. Бутиріна, Є. Єндик, М. Ільницький, С. Квіт, В. Кириленко, Г. Корбич, С. Кость, М. Леськова, М. Мандрик, Р. Олійник, О. Ситник, М. Сосновський, М. Чугуєнко, Ю. Шаповал, Т. Шептицька, В. Шкляр, І. Шліхта та ін. [див. детально: 5].

З-поміж комунікаційних засобів, які кореспондують у вісниківському дискурсі виразний ідеал української самостійної держави, окрему групу становлять ад'єктиви, утворені на базі основного номінанта концепту. Вони займають своє, визначене їм місце в тій мовній призмі, крізь яку читачі «Літературно-Наукового Вістника» («Вістника») осягають дійсність, і впливають на їхнє світосприймання та мислення, корегуючи їх у напрямі державності. Дослідження атрибутивних актуалізаторів донцовського концепту «держава» склало мету нашої статті. Для початку об'єднаймо їх у схемі.

Найрозгалуженішою виявилася синтагматика ад'єктива «державний». Розглянуте концептуальне поле об'єднує 73 субконцепти. Ці конститuentи концепту «держава» не рівноправні за функціональним навантаженням. Найпрезентабельніший субконцепт «державний муж». Частота його експлікації (9 позицій) засвідчує непересічність ментального образу в мовній свідомості публіциста. Непохитне переконання Д. Донцова, що історію творять одиниці, супроводжувалось особливими вимогами до них. «До

основних чеснот цієї еліти, – підкреслює І. Огородник, – Донцов відносив героїзм, непотурання злу, віру в своє високе «післанництво», відданість справі, поняття честі, фанатизм у службі ідеї, відвагу стояти і впасти при своєму ідеалі, в цілому ж зводючи їх до трьох головних: благородності, мудрості та мужності» [2, 497]. Вісниківські державні мужі явно не дотягували до омріяного теоретиком державності ідеалу. Вони «впали на божевільну ідею накидати церкві ті чи інші догми» (Д. Д., Пр. акт. р.:266); «можуть застерігатися проти війни світоглядів» (Д. Д., 1937:54) і – головне – «момент власновладства, неминучий для поняття власнодержавності і суверенності був дивоглядом для тих **державних** мужів» (Д. Д., Ав. нас.:746).

Саме таких державних мужів і звинувачував Д. Донцов за поразку в українських визвольних змаганнях, хоча й робив похибку на те, що «не рожами був встелений шлях сих **державних** мужів...» (Д. Д., Тарг. чи П.:166). Ім'я одного з них конкретизується із серпанком гумору, пор.: *Г р о м а д с ь к и й Г о л о с . . . гудить «реакцію», яка змусила такого многонадійного **державного** мужа як Винниченко покинути своє прем'єрство* (Д. Д., Ав. нас.:825).

Справедливо критикуючи українську еліту, головний вісниківєць наголошує, що її хронічні хвороби викликані об'єктивними причинами, передовсім бездержавністю. Перманентно розв'язуючи проблему «...Як мозок того **державного** мужа уявляв собі суверенність, коли вона не була ані самостійністю, ані сепаратизмом?» (Д. Д., Ав. нас.:746), Д. Донцов пропонує шляхи виходу із зачарованого кола «бездержавність – малоросійство». Один із них, на думку публіциста, вдало опрацьований Н. Макиєвелем, який «...уявляв собі **державного** мужа в постаті лиса (або льва), й ніколи в постаті осла» (Д. Д., Аг. больш.:681; див. також: Д. Д., Пасм. г.:459).

Близькими до розгляданого виступають субконцепти, що конкретизують державні функції мужів, а саме: *А на сторожі системи стоїть нова феодална кляса – фінансієра, спекулянти, робітничі синдикати, ... **державні** урядовці* (Д. Д., Сум. маркс.:301); *І сі засади пралісу боронить **державний** канцлер Німеччини, Адольф Гітлер...* (Д. Д., Про бар. і бар.:53); *В часописях читаємо, як баварський міністр Шельтер, що грозився арештувати **державного** комісаря для Баварії, сам був без спротиву тим комісарем арештований...* (Д. Д., Сум. маркс.:305).

Другу позицію за квантитативним показником зайняли одразу три субконцепти, а саме: державний апарат, державна влада, державна ідея. На їх реалізацію в українській дійсності Донцов, політик і журналіст, покладав особливу надію.

Номінативна сполука «державний апарат» функціонує з такими ад'єктивними кваліфікаторами, як: *розхитаний **державний** апарат* (Д. Д., Bell.s.c.:66); *зі знищенням **державним** апаратом* (Д. Д., Ав. нас.:738). Публіцист не приховує свого зацікавлення методами «захоплення **державного** апарату і його скріплення» (Д. Д., Bell.s.c.:60), «бо нераз улягала та сторона, що спиралася на зорганізований **державний** апарат...» (Д. Д., М. і пр.:336).

Для мовної ментальності Д. Донцова як «законодавця волонтаризму» (Б. Пастух) у культурно-духовному просторі українців особливо релевантний субконцепт «державна влада». Публіцист-вісниківєць акцентує думку, що «незалежно від нашої волі

й нашого бажання, питання про **державну** владу для всієї України поставлено було жителям...» (Д. Д., Дві рев.:364). Однак воно наштовхнулось на сильний спротив з боку українського менталітету, про що з неприхованою прикрістю пише Д. Донцов: «В сім qui pro quo, в сім плутанню атрибутів **державної** влади з атрибутами катівського фаху, в сім моральнім відкиненню всякої влади і всякого насильства, в недоціненню його соціальної ролі і є той ліберальний первень української вдачі, за який називали нас більшовики «мягкотелими» і через який історія положила нас на разі на обидві лопатки» (Д. Д., Аг.одн.д.:64).

Вісниківський редактор нагадує читачеві зовсім недавній приклад більшовицької партії, яка «з ентузіазмом брала на себе головне завдання всього пролетаріату – з а в о й о в а н н я **д е р ж а в н о ї** в л а д и . . . » (Д. Д., Дві рев.:369; див. також: Д. Д., Дві рев.:364-365). Не приміряючи на себе імперської ментальності росіян, Д. Донцов радить українському реципієнтові ЛНВ придивитися до їхнього уміння зосередити свою увагу на суттєвому і присвятити сили непроминальному. Розгляданий субконцепт становить обов'язкову аксіологічну сутність нації, пор.: *Ну, коли нація створила собі таку традицію, традицію **державної** влади, і нею живе, то значить, се вже свідомо нація, значить, в ній є вже та національна свідомість, яка потрібна для «наполеонізму»...* (Д. Д., Тарг. чи П.:168).

До речі, усі субконцепти, що аналізуються в цьому фрагменті дослідження, тісно «взаємодіють» у вісниківському дискурсі: державні мужі виявляються неспроможними ні в питаннях державної влади, напр.: *Кривавий досвід Франції показав, що така «еліта» допроваджує або: до звироднення парламенту і **державної** влади, до її параліжу, або – до «кабінету убивць»...* (Д. Д., До конс.:305); – ні щодо продукування державної ідеї, пор.: *Драгоманів доводив, що російська **державна** ідея – це наша ідея...* (Д. Д., Аг.больш.:684).

Серед кваліфікативів субконцепту «державна ідея» домінують ад'єктиви «українська», «наша». Предметом уваги журналіста стають також «**державна ідея**» метрополії (Д. Д., Патр. і нац.:67), їх (Польщі, Росії та ін. – Л.С.) **державні ідеї** (Д. Д., Той п.:262).

Третю квантитативну сходинку (5 позицій) посіли субконцепти «державне будівництво» й «державна самостійність».

До питання державного будівництва Д. Донцов підходить ґрунтовно й відповідально, про що свідчить його вісниківська фраза «З усіх перелічених в горі питань нашого **державного** будівництва – «Що», «Хто» і «Як», найцікавіше мабуть се останнє» (Д. Д., Тарг. чи П.:167).

Утім, найпильніша увага теоретиком української державності приділялась питанню «хто?». Донцовська відповідь на нього актуалізує «державно-творчі елементи з колишньої хліборобської аристократії», які «треба буде втягнути в процес **державного** будівництва» (Д. Д., Тарг. чи П.:164) на протигагу радянській спробі «притягнення трудових мас під кермою робітничої кляси (читай: партії) до участі в **державнім** будівництві» (Д. Д., К.В.І. і парт.:78). І знову з'ясовуються проблеми української еліти, яка виявляється неспроможною і на цьому етапі державотворення: *Чи хтось перешкоджав їй (пануючій верстви – Л.С.) **державному** будівництву? – Ніхто й ніщо,*

лиш її власна слабкість і нікчемність (Д. Д., Тарг. чи П.:165). Віддаючи данину своєму соціалістичному минулому, головний вісниківець зауважує, що «...одні соціялісти відразу стали «на історичний ґрунт боротьби за **державну** і господарську самостійність» (Д. Д., Ав.нас.:737). Але й професійне сьогодення непроминально нагадує про себе, тому з'являються в інфосфері «Літературно-Наукового Вістника» («Вістника») пасажи про певний журнал або окремого журналіста, які артикулювали питання державної самостійності, пор.: *Для сеї часописі – Велика Україна, се «недозрілі ще до державної самостійности простори і маси»...* (Д. Д., L.des.:225) тощо.

У дискурсі Донцова-публіциста базовий маркер субконцепту спорадично замінюється синонімічними номінантами «незалежність» і «сепаратизм». Розглядалий субконцепт усталюється також завдяки взаємодії із субконцептами, що маніфестують протилежне значення, а саме: «державна асиміляція» і «державна залежність» з одиничним індексом позиціонування, пор.: «...Вивод» – *звичайно примінюваний Москвою в завойованих нею землях, коли виводили відтіля найбільш видатних і небезпечних в середину московської області, випробований спосіб державної асиміляції, яка з корінням нищила місцевий сепаратизм* (Д. Д., М.Хв.:594).

Субконцепт «державна політика» артикулюється в комунікаційному просторі ЛНВ чотири рази, проте він не має наскрізного позиціонування і засвідчується лише в одній статті Д. Донцова під назвою «В десятилітню річницю» (1924), причому з певною конотацією, з якою субконцепт запозичується з аналізованих вісниківським редактором дискурсів д-ра М. Лозинського та Г. Зінов'єва, напр.: *Шан. професорови ані в голові хоч трохи застановитися над тим, що буде з його програмою, коли Зіновєву захочеться замість «державної» української політики, зайнятися, скажім, афганістанською або фінляндською «державною» політикою...* (Д. Д., В дес.р.:378) та ін. Лапки, у яких кореспондує семантику базовий номінант субконцепту, ідентифікують її відхилення від узуального розуміння в бік ілюзорності, фантомності.

Далі на функціональній шкалі розмістилися субконцепти «державний інтерес», «державна машина», «державний промисл», «державний устрій», кожний з яких представлений у вісниківському дискурсі тричі.

Продовжуючи традицію державницького освідомлення українців, Донцов-журналіст знайомить читачів з російським досвідом реалізації державних інтересів, заради яких нехтуються масштабніші інтереси, а саме: світової революції, пор.: *Але можемо заложитися, що чудесний Грузин поміж інтересами світової революції та державними інтересами матушки Росії, таки вибере ці останні* (Д. Д., Сум.маркс.:306); – інтернаціонального соціалізму, пор.: *В обох випадках не дбання про інтереси інтернаціонального соціалізму, лише – гола боротьба за державні інтереси Росії, прикрита (для дурнів) гамором прекрасних фраз* (Д. Д., Конс.москв.:278).

Субконцепт «державна машина», на наш погляд, виступає образним корелятом концепту «державна». Покликаний аглютинувати стандарт та експресію, публіцистичний дискурс стимулює продукування метафор, і цим, як бачимо, вдало послуговується журналіст. Він пише про «відрух, що мав скріпити розхитану **державну** машину» (Д. Д., Bell.s.c.:59) тощо. Шляхом метафоричної концептуалізації світу виникають

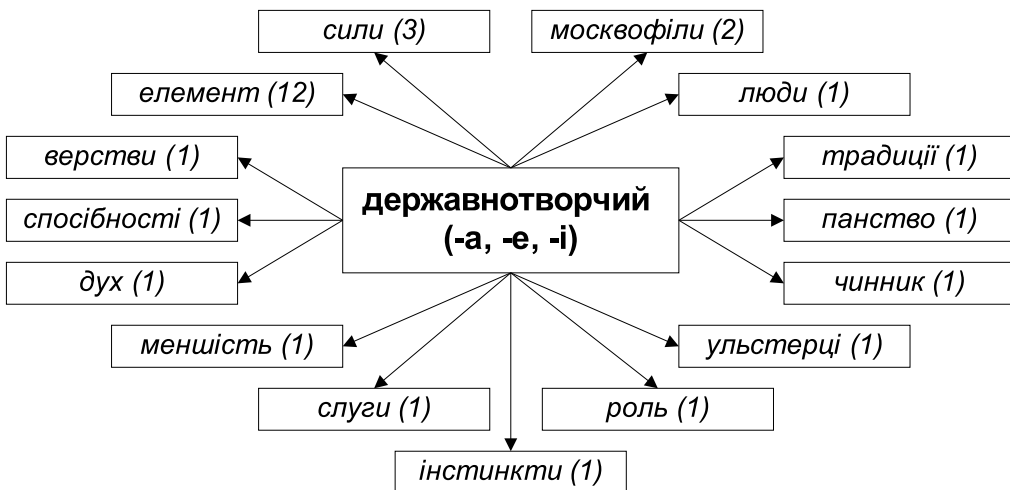
також інші «механізовані» субконцепти, напр.: *Чи може маємо діло з силою, що дивує світ... справністю державного механізму?* (Д. Д., Ос.рефл.:180).

Д. Донцов не був практиком-державотворцем. «Взагалі він був людиною слова, а не діла» [4, 513]. Тому питання державного промислу репрезентовані у вісниківському дискурсі лапідарно. Відповідний субконцепт кодифікується шляхом констатації загальноновідомих фактів, як-от: *Спроби усталити розквіт державного промислу на визиску селянина ... скінчилися явною невдачею* (Д. Д., Жовт. і м.:176) та ін.

Донцовський субконцепт «державний устрій» перебуває в силовому полі концепту «нація»: *Але в справах державного устрою, шкільництва, просвіти загальної політики, і пр. – нація є «понад все, цєбто понад одиницю, подекуди понад родину, понад окремі верстви загалу, понад інтереси даного моменту»* (Д. Д., Пр.акт.р.:266). І «навіть людське життя знецінюється, потрапляючи в протистояння з інтересами «законної охорони загального державного (московського) устрою» (Д. Д., Пушк.діл.:465-466). Агресивну конотацію розгляданий субконцепт здобуває завдяки введенню в його концептополе кваліфікатора «московський», елемента російської мовної картини світу.

Одним з найрепрезентованіших у донцовському дискурсі став кваліфікатор «державотворчий». Його досить широке використання (друге місце після ад'єктива «державний») на шпальтах ЛНВ свідчить про бачення журналістом майбутньої української держави як такої, що потребує не лише реставрації, але й значною мірою творення. Тому авторитетну думку Ю. Шаповала «Вустами нового редактора Д. Донцова «Літературно-Науковий Вістник» проголосив визначальний сенс ідеології у суспільному житті, значення чітко сформульованого національного кредо – відновлення державності, помноженого на незламну волю в його осягненні» [7, 670] вважаємо за можливе доповнити вказівкою на пасіонарну ідею національного державотворення у вісниківських статтях Д. Донцова.

Аргументуючи постульовану думку, з'ясуємо валентнісні особливості лексеми «державотворчий», графічно артикульовані далі.

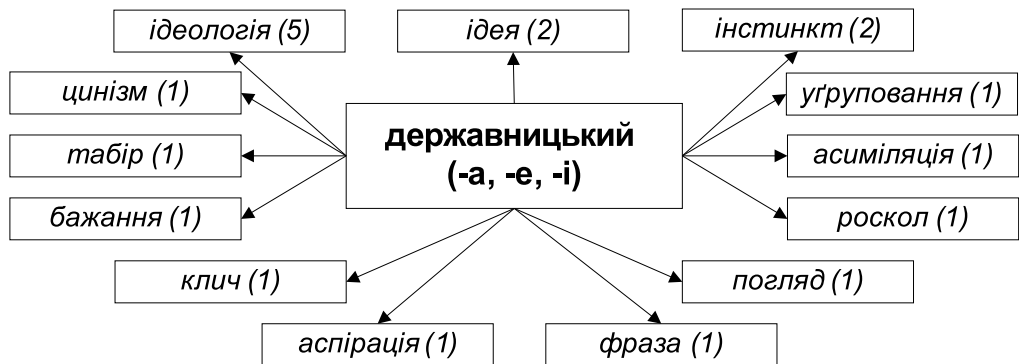

Субконцепт «державнотворчий елемент» дванадцять разів позиціонується в досліджуваному донцовському дискурсі з неоднозначною конотацією. Домінують критичні інтексти журналіста, у яких він викриває сумнівну «державно творчість» заявлених елементів. Зовсім несподівані субстанції починають виконувати невласливу їм функцію «державнотворчих» елементів, а саме: *Не треба думати зрештою, що наші «патріоти» лише Москалів на Україні уважають за «державнотворчий» елемент* (Д. Д., Патр. і нац.:69); ... *Оте «малоросійське дворянство», що продало свої права за миску сочевиці, уважає Липинський за «єдиний державно-творчий елемент серед української нації»...* (Д. Д., Г.тр.:610) тощо.

У викривальному ключі Донцов-вісниківець описує сили, які видають себе за державотворчі: *Як моглиби сторонники Липинського осудити без застережень панейківців, коли він уважав москвофілів за «активні державно-творчі сили місцевого українського громадянства», без яких «будова української держави абсолютно не можлива»?* (Д. Д., Г.тр.:610). Публіцист настільки стурбований свідомим уведенням громадськості в оману, що ще двічі в різних статтях повертається до артикульованої думки (див.: Д. Д., Патр. і нац.:66; Д. Д., Тарг. чи П.:162). Автор статей з ідкою іронією цитує панегірики про державотворчі наміри «модерного москвофільства» (Д. Донцов). Такі фрагменти вісниківівського дискурсу слугують ілюстрацією думки сучасних донцовознавців: «Прихильник незалежного існування української нації, авторитарного українського державотворення навіть з ознаками кастовості й мілітаризму, Донцов рішуче виступав проти найменших проявів москвофільства в Україні, не сприймав ні соціалізму, ні демократії» [3, 75].

Заперечуючи все, що існувало поза національним виміром, головний редактор «Літературно-Наукового Вісника» («Вісника») пропонує своє розуміння лексеми «державнотворчий» – «той, що сприяє процвітанню нації». Саме з такою семантикою знаходимо її в інтекстах типу «Колись навіть Вацлав Серошевський називав бандитськими постаті історичних романів Сенкевича,.. але якраз люди, виховані на тих постатях, створили свою державу, показалися **державнотворчими**» (Д. Д., L.des.:226) тощо.

Ад'єктив «державницький» бере участь у творенні чималої кількості субконцептів, що знайшло відображення у схемі.

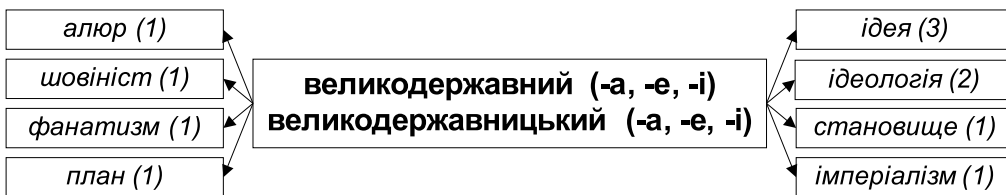

Як бачимо, кількісний показник вербальних репрезентацій найбільший у субконцепту «державницька ідеологія», пояснення чому криється в семантичній місткості базового номінанта. Зрозуміло, що державницька ідеологія Донцова-політика цікавила більше, ніж, скажімо, державницькі фрази. Публіцист не подає дефініції мовного знака, натомість розтлумачує його від протилежного: *В наші часи всяка ідеологія, яка не висуває примат класово-політичного ідеалу над класово-соціальним, не є державницькою ідеологією і мусить скінчити своєю Тарговицею...* (Д. Д., Тарг. чи П.:164).

Вісниківський теоретик державності розглядає особливості побутування в українському соціумі «ідеології «хліборобів-державників» (Д. Д., Тарг. чи П.:161), «державницької ідеології монархістів» (Д. Д., 1927:74) тощо. За допомогою концептзмінних «одинок» й «українська» журналіст наголошує на винятковості державницької ідеології для нації, пор.: *І нас хочуть переконати, що ця ідеологія не лише державницька, а що вона одинок державницька українська ідеологія* (Д. Д., Тарг. чи П.:162). Тому як аномальний сприймається факт «витворення серед нашої людности двох польсько-державницьких ідеологій на крайних бігунах суспільної ідеології» (Д. Д., Жовт. і м.:330).

Близький до розглянутого субконцепт «державницька ідея», яка, за словами Д. Донцова, «тепер у всіх на устах» (Д. Д., Єд., що є:74). Для переважної більшості то була лише данина моді. Очевидно, це розумів і сам публіцист, інакше б на сторінках ЛНВ не з'явилась фраза: *Всі наші угруповання «самостійницькі», та се не значить, щоби всі вони дійсно були державницькими* (Д. Д., Тарг. чи П.:161). Проте навіть не зовсім усвідомлений поступ Донцов-вісниківець уважав бажаним, коли запитував: *Чи державницькі кличі не є на устах тих Українців, яким, шануючий себе Українець, не повинен подавати руки?* (Д. Д., М. і пр.:279).

Ад'єктив «великодержавний» («великодержавницький») позиціонує у вісниківському дискурсі Росію. Його сполучувальні властивості мають такий графічний вигляд:

Отож субконцепти з базовими поняттями «ідея» та «ідеологія» знову домінують.

У трьох інтекстах Донцов-публіцист встигає дефініціювати ад'єктив «великодержавний» як наднаціональний, а також ідентифікувати його як російський імперський, пор.: *...Наднаціональна (великодержавна) ідея – бодай в теорії, коли не в практиці – мріє про «один народ» лише під оглядом політичним...* (Д. Д., Від д. до н.:220); *Л. Любимов пише: «вся справа в тім, чи вмерла російська імперська великодержавна ідея. Ми знаємо, що вона не вмерла»...* (Д. Д., Пушк.діл.:468).

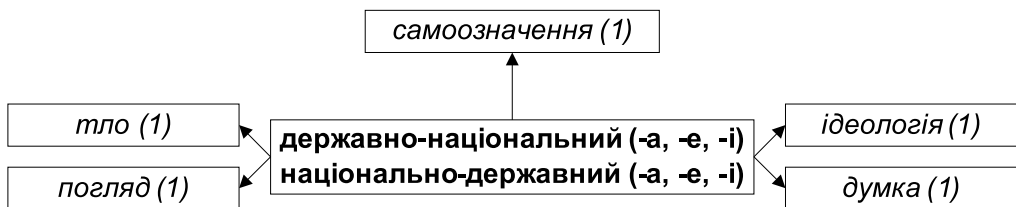

Ідея, що має такі параметри, явно деструктивна для української держави, у розвитку якої вісниківський редактор бачить єдино можливий імператив: *Треба, щоб вона не була причипкою чиєїсь великодержавної ідеї, лиш мала власну* (Д. Д., До конс.:304). Вимоги, аналогічні зазначеній, часто повторювались у працях журналіста, що дало дослідникам його митецького спадку можливість резюмувати: «...Скрізь і завжди Донцов залишався супротивником російського імперіалізму та оборонцем цілковитої і повної незалежності України, заявляв, що федерація України з Росією така ж нісенітниця, як федерація Англії з Ірландією» [6, 4].

Авторитарну енергетику випромінює й субконцепт «великодержавницька ідеологія», пор.: *Бо напр. ідеологія Мусоліні теж є великодержавницька і теж підпорядковує тій великодержавности всі суспільні ідеології...* (Д. Д., Персп.:456).

Негативну конотацію мають концептзмінні субконцепту «російський великодержавний імперіалізм», а саме: «розпорошення людности», «нищення незалежних органів громадського чину й громадської думки», «знищення самої можливості повстання об'єднуючих сю людність політичних кличів» (Д. Д., Дві рев.:368). На початку політичної діяльності Д. Донцова російський великодержавний імперіалізм не натрапляв на жодну перешкоду. Найвпливовіші українські політичні партії – від монархістів (П. Скоропадський) до лівих (В. Винниченко) страждали на ментальне малоросійство, тобто визнання підпорядковувального авторитету Росії. Майбутній вісниківський редактор перший рішучо відкинув цю фатальну ваду. Нестримний спротив великодержавному імперіалізмові пронизує й дискурс «Літературно-Наукового Вісника» («Вісника»). Обгрунтовуючи необхідність державно-політичного сепаратизму від Росії, головний редактор артикулював реципієнтові думку про те, що «бунтівничі стремління» України, себ-то її змагання до державности отже **п е р е х р е щ у в а л и с я з великодержавними** плянами Росії, а ніяким способом не йшли з ними паралельно» (Д. Д., Той п.:261).

Ад'єктиви «державно-національний», «національно-державний» утворюють у донцовському дискурсі таке концептополе:

Симптоматичною видається сама природа донцовського новотвору. Занурившись у націоналістичну парадигму, Д. Донцов сприймав усі реалії навколишнього світу крізь призму концепту «нація». Він «розглядав ідею державности у системі національної ідеології» [1, 86]. У цій ситуації поняття держави та нації стають надзвичайно близькими, суміжними, що, очевидно, й спонукало журналіста об'єднати їхні номени в одне слово.

Концепт «держава» актуалізують у дискурсі ЛНВ («Вістника») також такі ад'єктивні концептзміни:

- загальнодержавний (3 позиції), напр.: ...*Побачимо, що проповідують вони (українізатори – Л.С.): прищеплення... поваги до загально-державної культури, ксенофобії до чужинців (до Європи), а все се є елементи загально-державного патріотизму*... (Д. Д., Що т. «укр.» Укр.:1108);
- протидержавницький (2 позиції): *Вони кажуть: «се правда, що внутрі Центр. Ради діяли чинники протидержавницькі і проти самостійницькі»* (Д. Д., Ав.нас.:739-740);
- наддержавний (2 позиції): *Тої самої думки лишився і другий соціяліст Бочковський... який теж тужить за «наддержавною унією» на сході Європи* (Д. Д., Ав.нас.:749);
- правнодержавний (2 позиції): ...*Автор думає, що «український консерватизм...» мусить спиратися тільки на сих зреалізованих правно-державних актах...* (Д. Д., Тарг. чи П.:161-162);
- самодержавний (2 позиції): *Так, республіканська Франція заключала союз з самодержавною поміщицькою Росією...* (Д. Д., Тарг. чи П.:163);
- рабськодержавний (1 позиція): *Сталін хоче перевести рабсько-державну форму господарства...* (Д. Д., Від К.М. до А.С.:920);
- державно-адміністративний (1 позиція): *Ми... тримаємося ясних вказівок Драгоманова в «Чудацьких Думках»: «Обрусені» є ознака і наслідок не національного духу, а певної державно-адміністративної систем»...* (Гр.Грекул) (Д. Д., Пр.акт.р.:655);
- державницько-будівницький (1 позиція): *Цілковиту капітуляцію перед російським Сходом – бачимо у Дмовського з його захопленням... «державницько-будівницьким змислом» російського народу...* (Д. Д., Чи Зах.:382);
- державно-революційний (1 позиція): *Дашинський писав: «...Що росіяни висувають на чолі своїх державно-революційних жадань федеративну республіку, се зрозуміло і логічно»* (Д. Д., Персп.:461);
- недержавний (1 позиція): *Але «утопією є хотіти будувати державу при помочи націоналізму, для якого в свідомості недержавних українських мас ніякого ґрунту не має»* (Д. Д., Тарг. чи П.:168).

Інші ад'єктивні репрезентанти концепту «держава» мають спорадичну фіксацію в комунікаційному просторі «Літературно-Наукового Вістника» («Вістника»), проте сукупно вони відіграють важливу роль у кодифікації концепту.

Таким чином, саме державу Д. Донцов вважав першочерговою цінністю. Домінантою мовної ментальності головного редактора «Літературно-Наукового Вістника» («Вістника») третього періоду його функціонування став концепт «держава». Серед засобів вербалізації донцовського концепту «держава» одне з домінантних місць займають численні ад'єктивні деривати прямого номінанта концепту.

Список використаної літератури

1. Кость С. А. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. у всеукраїнському контексті (засади діяльності, періодизація, структура, особливості функціонування) / Степан Кость. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 514 с.
2. Огородник І. В., Огородник В.В. Інтегральний націоналізм Д. Донцова / І. В. Огородник, В. В. Огородник // Огородник І. В., Огородник В. В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: навч. посібник. – К.: Вища шк.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – С.492–499.
3. Огородник І. В. Донцов Дмитро / І. В. Огородник, М. Ю. Русин // Огородник І.В., Русин М. Ю. Українська філософія в іменах: навч. посібник / за ред. М. Ф. Тарасенка. – К. : Либідь, 1997. – С.73–77.
4. Прокоп М. Дмитро Донцов (1883-1973) / Мирослав Прокоп // Прокоп М. Напередодні незалежної України. Спостереження і висновки. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто – Львів: Наукове товариство ім. Шевченка, 1993. – Бібліотека Українознавства. – Т.62. – С.511–523.
5. Супрун Л. В. Мовноментальні особливості комунікаційної системи «Літературно-Наукового Вістника»: монографія / Л. В. Супрун. – Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2012. – 507 с.
6. Харчук Р. Повернення Дмитра Донцова / Роксана Харчук // Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї. – К.: Товариство «Знання» України, 1991. – С.3–5.
7. Шаповал Ю. Г. І в Україні святилось те слово...: наукові праці / Ю. Г. Шаповал. – Львів : ПАІС, 2003. – 680 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Д. Д., Ав.нас. – Донцов Д. Авіронове насіння / Дм. Донцов // Вістник. – 1937. – Річник V. – Том IV. – Книжка 10. – С.731–755; Книжка 11. – С.803–830.
2. Д. Д., Аг.больш. – Донцов Д. Агонія большевизму і Еклезіяст / Дм. Донцов // Вістник. – 1933. – Річник I. – Том III. – Книжка 9. – С.673–694.
3. Д. Д., Аг.одн.д. – Донцов Д. Агонія одної доктрини (Під новий рік) / Д. Д. // Літературно-Науковий Вістник. – 1924. – Річник XXIII. – Том LXXXII. – Книжка I–IV. – С.56–67.
4. Д. Д., Від д. до н. – Донцов Д. Від «держави» до «народу» / Devius // Вістник. – 1937. – Річник V. – Том I. – Книжка 3. – С.217–220.
5. Д. Д., Від К.М. до А.С. – Донцов Д. Від Карла Маркса до Адама Сміта (Вигляди світського самодержав'я) / Д. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1931. – Річник XXX. – Том CVII. – Книжка X. – С.909–922.
6. Д. Д., Г.тр. – Донцов Д. Гальванізатори трупів / Дм. Донцов // Вістник. – 1935. – Річник III. – Том III. – Книжка 7–8. – С.592–611.
7. Д. Д., Дві рев. – Донцов Д. Дві революції / Д. Д. // Літературно-Науковий Вістник. – 1927. – Річник XXVI. – Том ХСІІІ. – Книжка IV. – С.360–375.
8. Д. Д., До конс. – Донцов Д. До консолідації / Дм. Донцов // Вістник. – 1934. – Річник II. – Том II. – Книжка 4. – С.301–307.
9. Д. Д., Єд., що є – Донцов Д. Єдине, що є на потребу (Новорічні рефлексії) / Дм. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1930. – Річник XXIX. – Том СІ. – Книжка I. – С.74–85.
10. Д. Д., Жовт. і м. – Донцов Д. Жовтень і май / Д. Д. // Літературно-Науковий Вістник. – 1927. – Річник XXVI. – Том ХСІІІ. – Книжка VI. – С.171–186; Книжка VIII. – С.323–336.
11. Д. Д., К.В.І. і парт. – Донцов Д. Конець Великого Інквізитора і партія (Фелікс Дзержинський. – Розклад партії. – Большевизм на Україні. – Наша політика) / Д. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1926. – Річник XXV. – Том ХСІ. – Книжка IX. – С.68–83.
12. Д. Д., Конс.москв. – Донцов Д. Консолідація москвофільства / Д. Д. // Літературно-Науковий Вістник. – 1926. – Річник XXV. – Том ХСІ. – Книжка XI. – С.272–280.

13. Д. Д., М. і пр. – Донцов Д. Маса і провід / Дм. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1930. – Річник XXIX. – Том СІ. – Книжка ІІІ. – С.263–279; Книжка ІV. – С.331–351.
14. Д. Д., М.Хв. – Донцов Д. Микола Хвильовий / Дм. Донцов // Вістник. – 1933. – Річник І. – Том ІІІ. – Книжка 7–8. – С.591–609.
15. Д. Д., Ос.рефл. – Донцов Д. Осінні рефлексії / О. В. // Літературно-Науковий Вістник. – 1922. – Річник XXI. – Том LXXVIII. – Книжка VIII. – С.179–182.
16. Д. Д., Пасм.г. – Донцов Д. Пасмиста гісна (Hyaena striata) (розділ з нового підручника зоології) / Дм. Донцов // Вістник. – 1933. – Річник І. – Том ІІ. – С.458–467.
17. Д. Д., Патр. і нац. – Донцов Д. «Патріотизм» і націоналізм / Д. Д. // Літературно-Науковий Вістник. – 1927. – Річник XXVI. – Том XCIV. – Книжка ІХ. – С.62–82.
18. Д. Д., Персп. – Донцов Д. Перспективи (по 25 травня 1926) / Д. Д. // Вістник. – 1936. – Річник ІV. – Том ІІ. – Книжка 6. – С.452–469.
19. Д. Д., Пр.актр. – Донцов Д. Про актуальні річі (діяльог) / Д. Д. // Літературно-Науковий Вістник. – 1932. – Річник XXXI. – Том CVIII. – Книжка ІІІ. – С.265–286; Том CVIX. – Книжка VII. – С.638–661.
20. Д. Д., Про бар. і бар. – Донцов Д. Про баронів середновіччя і баранів з байки / Дм. Донцов // Вістник. – 1936. – Річник ІV. – Том 1. – Книжка 1. – С.50–66.
21. Д. Д., Пушк.діл. – Донцов Д. Пушкінська ділема / Д. Д. // Вістник. – 1939. – Річник VII. – Том ІІ. – Книжка 6. – С.457–470.
22. Д. Д., Сум.маркс. – Донцов Д. Сумерк марксизму (Тардє – Гітлер – Сталінська опозиція, – і ми) / Дм. Донцов // Вістник. – 1933. – Річник І. – Том . – Книжка 4. – С.299–308.
23. Д. Д., Тарг. чи П. – Донцов Д. Тарговица чи Полтава? / Д. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1925. – Річник XXIV. Том LXXXVIII. – Книжка X. – С.160–174.
24. Д. Д., 1927 – Донцов Д. 1927 / Д. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1927. – Річник XXVI. – Том XCII. – Книжка І. – С.64–78.
25. Д. Д., 1937 – Донцов Д. 1927 / Д. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1937. – Річник V. – Том І. – Книжка І. – С.54–66.
26. Д. Д., Той п. – Донцов Д. “Той перший” (Памяти Петра Великого) / Д. Д. // Літературно-Науковий Вістник. – 1925. – Річник XXIV. – Том LXXXVI. – Книжка ІІІ. – С.257–262.
27. Д. Д., Чи Зах. – Донцов Д. Чи Захід?.. / Дм. Донцов // Вістник. – 1934. – Річник ІІ. – Том ІІ. – Книжка 5. – С.377–387.
28. Д. Д., Що т. «укр.» Укр. – Донцов Д. Що таке «українізація» України? (трохи соціології) / Дм. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1929. – Річник XXVIII. – Том XCX. – Книжка XII. – С.1097–1111.
29. Д. Д., Bell.s.c. – Донцов Д. Bellua sine carite (З нагоди п'ятилітніх роковин проголошення незалежності України) / Д. Донцов // Літературно-Науковий Вістник. – 1923. – Річник XXII. – Том LXXIX. – Книжка І. – С.58–71.
30. Д. Д., L.des. – Донцов Д. «Loca deserta» / О. В. // Вістник. – 1936. – Річник ІV. – Том І. – Книжка 3. – С.224–228.

References

1. Kost S. A. Zakhidnoukrainska presa pershoi polovyny KhKh st. u vseukrainskomu konteksti (zasady diialnosti, periodyzatsiia, struktura, osoblyvosti funktsionuvannia) / Stepan Kost. – Lviv : Vyd. tsentr LNU im. Ivana Franka, 2006. – 514 s.
2. Ohorodnyk I. V., Ohorodnyk V.V. Intehralnyi natsionalizm D. Dontsova / I. V. Ohorodnyk, V. V. Ohorodnyk // Ohorodnyk I. V., Ohorodnyk V. V. Istoriia filosofskoi dumky v Ukraini. Kurs leksii: navch. posibnyk. – K. : Vyshcha shk.: T-vo «Znannia», KOO, 1999. – S.492–499.
3. Ohorodnyk I. V. Dontsov Dmytro / I. V. Ohorodnyk, M. Yu. Rusyn // Ohorodnyk I.V., Rusyn M. Yu. Ukrainska filosofia v imenakh: navch. posibnyk / za red. M. F. Tarasenko. – K. : Lybid, 1997. – S.73–77.

4. Prokop M. Dmytro Dontsov (1883-1973) / Myroslav Prokop // Prokop M. Napredodni nezaleznoi Ukrainy. Sposterezhennia i vysnovky. – Niu-York – Paryzh – Sydnei – Toronto – Lviv: Naukove tovarystvo im. Shevchenka, 1993. – Biblioteka Ukrainoznavstva. – Т.62. – S.511–523.
5. Suprun L. V. Movnomentalni osoblyvosti komunikatsiinoi systemy «Literaturno-Naukovoho Vistnyka»: monohrafiia / L. V. Suprun. – Vinnytsia: Vinnytska oblasna drukarnia, 2012. – 507 s.
6. Kharchuk R. Povernennia Dmytra Dontsova / Roksana Kharchuk // Dontsov D. Istoriiia rozvytku ukrainskoi derzhavnoi idei. – K. : Tovarystvo «Znannia» Ukrainy, 1991. – S.3–5.
7. Shapoval Yu. H. I v Ukraini sviatylos te slovo...: naukovi pratsi / Yu. H. Shapoval. – Lviv : PAIS, 2003. – 680 s.

Стаття надійшла до редколегії 05.09.2018

Прийнята до друку 11.09.2018

ATTRIBUTE ACTUALIZERS OF DONTSOV'S CONCEPT OF «STATE»

Liudmyla Suprun

*National University of Ostroh Academy,
2, Seminarska Str., 35800, Ostroh, Ukraine,
e-mail: lvsuprun@ukr.net*

The relevant in language mentality of Dontsov's the concept of «state» appears in the article as a set of subconcepts, produced with the participation of adjectival derivatives of the nominee «state». They have their defined place in the language prism through which readers of «Literary-Scientific Herald» («Herald») grasp the reality and affect to the perception of the world and the thinking of audience, adjusting them toward statehood.

Among communication means, which herald discourse corresponds to a distinct ideal of Ukrainian independent state in the herald discourse, another group are adjectives, formed on the base of the main nominee of the concept.

Been the largest was the syntagmatics of adjective «state». Examined conceptual field brings together 73 subconcepts. These constituents of the concept of «state» does not equal by the functional load. The most presentable subconcept is «a statesman». The frequency of its explication certifies the originality of the mental image in linguistic consciousness of journalist. The second position was occupied by quantitative measure of just three subconcepts, namely the state apparatus, government, state idea. On their implementation in Ukrainian reality Dontsov, politician and journalist, placed special trust. The third quantitative step took subconcepts «nation building» and «independent state». Further on the functional scale located subconcepts «public policy», «state interest», «state machine», «state industrial», «polity».

One of the most represented in Dontsov discourse became qualifier «state constructive». Its wider use on pages of LSH indicates about journalist vision of the future of Ukrainian state as one that requires not only restoration, but also largely creation. In the layout of significant number of subconcepts also involved an adjective «derzhavnytsky». An adjective «great state» («velykoderzhavnytsky») Dontsov-writer identifies as the Russian imperial. The adjectives «state-national», «national state» suggests that, immersed in the nationalist paradigm, D. Dontsov perceived all reality of the world through the prism of the concept of «nation». In this situation the concept of the state and nation are extremely close.

The concept «state» in the discourse of LSH («Herald») also actualize such as adjectival concept variables as «general national», «against national», «over national», «pravno derzhavny», «autocratic», «slave state», «public-administrative», «state-budivnytsky», «state-revolutionary», «non-state».

The verbalization of the concept of «state» is subject to concept of exit from permanent national crisis of Ukrainians. Among the means of verbalization of Dontsov's concept of «state» one of the dominant places are numerous adjectival derivatives of direct nominee concept.

Key words: concept «state», herald discourse, D. Dontsov, qualifier